

DORIVOR O'SIMLIKLAR OLAMI VA UNING INSON SALOMATLIGIDAGI AHAMIYATI

Ibragimova Shahnoza Rustamovna
ibragimovashahnoza303@gmail.com
Mardonova Mehinbonu Sunatillo qizi
Mehinbonumardonova070@gmail.com
Karimova Nargiza Tugalbayeva
Nkarimova152@gmail.com
Urgut Siyob Abu Ali ibn Sino nomidagi
Jamoat salomatligi texnikumi

Aannotatsiya: ushbu maqolada dorivor o'simliklar va ularning xususiyatlari, mamalakatimizda dorivor o'simliklar tarmog'i rivoji UCHUN olib borilayotgan ishlar xususidagi fikrlar berilgan.

Kalit so'zlar: dorivor o'simliklar, farmasevtika, mahalliy dorishunoslik, yalpiz, sebarga, ziravor, urug'chilik, navlarni saqlash.

Аннотация: В этой статье даны мнения о лекарственных растениях и их свойствах, а также о работе, проводимой для развития сети лекарственных растений в нашей стране.

Ключевые слова: лекарственные растения, фармацевтика, отечественная медицина, мята, себарга, пряность, семеноводство, сохранение сортов.

Aannotation: this article gives you ideas about medicinal plants and their properties, about the work carried out in our mamalakat for the development of the network of medicinal plants.

Keywords: medicinal plants, pharmacology, local medicine, mint, sebarga, spice, seeding, variety storage.

Dori-darmonlarni tabiatdan o'rganing,
inson izlayotgan narsani u allaqachon yaratgan
Abu Ali ibn Sino

KIRISH

– Kasal bo'lgan bemor dorixonaga yuguradi va tavsiya etilgan dorini olib ichishga harakat qiladi. O'z vaqtida tabiat ne'matlariga murojaat qilishni unutib qo'yamiz. Misol uchun, O'zbekistonda o'sadigan oddiygina na'matakning qanchalik ko'p xususiyatlari borligidan hatto bexabarlar ham bor. Na'matak inson tanasini shamollashdan xalos etadigan eng samarali dori vositasidir. Tabiiy dorivor o'simliklarning ta'siri birdan bilinmasligi mumkin. Shifobaxsh o'tlar inson

organizmiga sekin-sekin yordam beradi. Dorivor, shifobaxsh o‘tlardan nafaqat kasal bo‘lganda, balki profilaktika sifatida foydalanish tavsiya etiladi.

Mavjud qonunchilikka ko‘ra, 2026 yilgacha mahalliy dori vositalarini ishlab chiqarishni 3 barobarga oshirish vazifasi belgilangan. Shuningdek, mahalliy mahsulotlar ichki bozorning 80 foizini egallashi ko‘zda tutilgan. Farmatsevtika sanoatida kelgusi 5 yilga mo‘ljallangan maqsadli investitsiya loyihalari dasturi tasdiqlangan. Tegishli hujjatlar bilan dori vositalari ishlab chiqarish hajmini 3 barobar oshirish rejalashtirilgan.

Davlatimiz rahbarining tashabbusi bilan mahalliy korxonalarining GMP sertifikatini olish bilan bog‘liq xarajatlari Farmatsevtika agentligi tomonidan qoplab beriladi. Korxonalarni modernizatsiya qilishni moliyalashtirish to‘g‘ridan-to‘g‘ri investitsiyalar jamg‘armasi ishtirokida amalga oshiriladi. Dorivor o‘simliklarni yetishtirishda har 10 gektar plantatsiyalarga suv chiqarish uchun 600 ming so‘mdan subsidiya ajratiladi. Dorivor o‘simliklar plantatsiyalariga boshqa turdagi qishloq xo‘jaligi ekinlarini joylashtirishga yo‘l qo‘yilmaydi.

Dorivor o‘simliklarni urug‘chiligidan to qayta ishlashgacha bo‘lgan jarayonga mas‘uliyatni kuchaytirish davr talabidir. Mamlakatimizda ishlab chiqarilayotgan mahalliy dori vositalari uchun xom ashyo asosan O‘zbekistonning o‘zida yetishtiriladi. Aynan O‘zbekistonda yetishtirilayotgan o‘simliklarning xususiyati boshqa davlatlarda yetishtirilayotgan o‘simliklardan ancha yuqoriligi o‘z isbotini topgan. Mahalliy florada 4 mingdan ortiq dorivor o‘simliklarning turi mavjud bo‘lib, shundan 112 tasi ro‘yxatga olingan. O‘simliklarning 70 turi dorivor o‘simlik sifatida qayd etilib, qayta yetishtirilib, mahalliy dori vositasi sifatida foydalanilmoqda.

ASOSIY QISM

Mamlakatning boy o‘simlik dunyosida olti mingdan ortiq turli xil o‘simliklar mavjud, ular orasida dorivor o‘simliklar ham bor. Bunday o‘tlar ekologik toza bo‘lib oziq-ovqat, aromatik va farmatsevtika mahsulotlarini ishlab chiqarish uchun xom ashyo sifatida ishlatiladi. O‘simlik materiallarini kompleks qayta ishlash barcha zamonaviy qoidalarga muvofiq amalga oshiriladi, uning doirasida ishlab chiqarishning barcha xalqaro sifat standartlariga javob beradigan ekstraksiya, tozalash, konsentratsiya, standartlashtirish amalga oshiriladi. O‘zbekistonda eng keng tarqalgan dorivor o‘simliklar rayhon (bazilik), kashnich (koriander), arpabodiyon, yalpiz, sebarga hisoblanadi. Yovvoyi o‘simliklarni tekisliklarda va tog‘larda topish mumkin, shuningdek, bozorlar va dorixonalarda sotib olish mumkin. Mahalliy aholi bunday o‘simliklarning mo‘jizaviy kuchi haqida oldindan bilishadi. Ular iste‘mol qilinadi, ziravor sifatida ovqatlarga qo‘shiladi, choy damlanadi, dori sifatida ishlatiladi, shuningdek kosmetologiya yo‘nalishida ham qo‘llaniladi. Dorixonalar va kosmetika do‘konlarida siz monoo‘tlardan, maxsus o‘simlik damlamasi, vanna uchun o‘simlik preparatlari, turli xil foydali qo‘shimchalar, efir moylari va boshqalardan xarid qilish

mumkin. Har bir mahsulot tarkibida tabiiy minerallar, vitaminlar va biologik faol moddalar mavjud.

Rayhon (bazilik) Rayhon yoqimli hid beruvchi o'simlik bo'lib, u talabchan emas va deyarli har bir uyda o'sadi. Dunyo bo'ylab bu o'simlik bazilik sifatida tanilgan, ammo O'zbekistonda bu rayhon deb nomlanadi. Rayhon tabiiy antibiotik bo'lib, isitma tushirish va bakteriyalarga qarshi kurashuvchi vosita sifatida ishlatiladi. Qadim zamonlardan beri turli patogenlar keltirib chiqaradigan shamollashni davolashda foydalanilgan. Ushbu o'simlik tarkibidagi moddalar mushaklarning og'rig'ini kamaytiradi, yallig'lanishni oldini oladi, balg'amni bronxlar va o'pkadan olib tashlaydi va yo'tal va burunning oqishi bilan kurashadi. Bundan tashqari, rayhon parfyumeriya va efir moylarini ishlab chiqarishda faol qo'llaniladi. Rayhonning bir nechta turlari mavjud va ularning har biri o'ziga xos ta'mga ega: qizilmiya, limonli, chinnigulli, keng bargli.

Kashnich (koriander) Kashnich O'zbekistonda oson va erkin o'sadi. O'simlik mukammal tozalash xususiyatlariga ega. O'simlik tarkibidagi moddalar tanadan og'ir metallarni olib chiqish va zararli ta'sirini zararsizlantirishga yordam beradi. Kashnich urug'lari suvni tozalash uchun ham juda yaxshi qo'llaniladi. Buning uchun qisqa vaqt ichida suv idishga urug'lar solingan paketni tashlasangiz bo'ldi.

Arpabodiyon mevalari juda foydali. Uning tarkibida saratonga qarshi vosita – anetol, S vitamini, qondagi xolesterin kamaytiradigan oziq to'qimalar kabi kuchli moddalar mavjud. Bundan tashqari, arpabodiyon stressni kamaytiradi, asab va ovqat hazm qilish tizimlarini tinchlantiradi va shamollash, stomatit va faringit bilan muvaffaqiyatli kurashadi. Arpabodiyon deyarli hech qanday qarshi ko'rsatmalarga ega emas, shuning uchun u yosh bolalar va homilador ayollarga beriladigan ovqatga bemalol qo'shiladi.

O'zbek dorivor o'simliklari 126893 "Dori-darmonlarni tabiatdan o'rganing, inson izlayotgan narsani u allaqachon yaratgan" (Abu Ali ibn Sino) O'zbekiston o'simlik dunyosi juda boy va rang-barangdir. Cho'l va dashtlar, tog'lar va adirlar, pasttekisliklar va daryo deltalari yonma-yon joylashib ajoyib manzara hosil qiladi. Bu aql bovar qilmaydigan bo'lib tuyulishi mumkin, ammo aslida Markaziy Osiyoning qo'shni mintaqalari bilan taqqoslaganda, O'zbekistonning tog'laridagi maydon birligiga nisbati bo'yicha o'simliklar soni bir necha baravar ko'p. Mamlakatning boy o'simlik dunyosida olti mingdan ortiq turli xil o'simliklar mavjud, ular orasida dorivor o'simliklar ham bor. Bunday o'tlar ekologik toza bo'lib oziq-ovqat, aromatik va farmatsevtika mahsulotlarini ishlab chiqarish uchun xom ashyo sifatida ishlatiladi. O'simlik materiallarini kompleks qayta ishlash barcha zamonaviy qoidalarga muvofiq amalga oshiriladi, uning doirasida ishlab chiqarishning barcha xalqaro sifat standartlariga javob beradigan ekstraksiya, tozalash, konsentratsiya, standartlashtirish amalga oshiriladi. O'zbekistonda eng keng tarqalgan

dorivor o'simliklar rayhon (bazilik), kashnich (koriander), arpabodiyon, yalpiz, searga hisoblanadi. Yovvoyi o'simliklarni tekisliklarda va tog'larda topish mumkin, shuningdek, bozorlar va dorixonalarda sotib olish mumkin. Mahalliy aholi bunday o'simliklarning mo'jizaviy kuchi haqida oldindan bilishadi. Ular iste'mol qilinadi, ziravor sifatida ovqatlarga qo'shiladi, choy damlanadi, dori sifatida ishlatiladi, shuningdek kosmetologiya yo'nalishida ham qo'llaniladi. Dorixonalar va kosmetika do'konlarida siz monoo'tlardan, maxsus o'simlik damlamasi, vanna uchun o'simlik preparatlari, turli xil foydali qo'shimchalar, efir moylari va boshqalardan xarid qilish mumkin. Har bir mahsulot tarkibida tabiiy minerallar, vitaminlar va biologik faol moddalar mavjud.

1. Rayhon (bazilik) Rayhon yoqimli hid beruvchi o'simlik bo'lib, u talabchan emas va deyarli har bir uyda o'sadi. Dunyo bo'ylab bu o'simlik bazilik sifatida tanilgan, ammo O'zbekistonda bu rayhon deb nomlanadi. Rayhon tabiiy antibiotik bo'lib, isitma tushirish va bakteriyalarga qarshi kurashuvchi vosita sifatida ishlatiladi. Qadim zamonlardan beri turli patogenlar keltirib chiqaradigan shamollashni davolashda foydalanilgan. Ushbu o'simlik tarkibidagi moddalar mushaklarning og'rig'ini kamaytiradi, yallig'lanishni oldini oladi, balg'amni bronxlar va o'pkadan olib tashlaydi va yo'tal va burunning oqishi bilan kurashadi. Bundan tashqari, rayhon parfyumeriya va efir moylarini ishlab chiqarishda faol qo'llaniladi. Rayhonning bir nechta turlari mavjud va ularning har biri o'ziga xos ta'mga ega: qizilmiya, limonli, chinnigulli, keng bargli.

2. Kashnich (koriander) Kashnich O'zbekistonda oson va erkin o'sadi. O'simlik mukammal tozalash xususiyatlariga ega. O'simlik tarkibidagi moddalar tanadan og'ir metallarni olib chiqish va zararli ta'sirini zararsizlantirishga yordam beradi. Kashnich urug'lari suvni tozalash uchun ham juda yaxshi qo'llaniladi. Buning uchun qisqa vaqt ichida suv idishga urug'lar solingan paketni tashlasangiz bo'ldi.

3. Arpabodiyon Arpabodiyon mevalari juda foydali. Uning tarkibida saratonga qarshi vosita – anetol, S vitamini, qondagi xolesterin kamaytiradigan oziq to'qimalar kabi kuchli moddalar mavjud. Bundan tashqari, arpabodiyon stressni kamaytiradi, asab va ovqat hazm qilish tizimlarini tinchlantiradi va shamollash, stomatit va faringit bilan muvaffaqiyatli kurashadi. Arpabodiyon deyarli hech qanday qarshi ko'rsatmalarga ega emas, shuning uchun u yosh bolalar va homilador ayollarga beriladigan ovqatga bema'lol qo'shiladi.

4. Yalpiz Yalpiz - bu efir moyining tarkibiy qismidir (mentol).

Yalpiz choyi oshqozon-ichak traktining buzilishlariga qarshi kurashda samarali vositadir. Yalpiz asab tizimini tinchlantiradi, og'riqni yengillashtiradi va tanadan ortiqcha suvni olib tashlaydi.

Sebargani butun O'zbekiston bo'ylab topish mumkin, lekin eng muhimi – namligi juda yuqori bo'lgan joylarda u ko'proq bo'ladi. O'zbekiston hududida bir vaqtning o'zida bir necha turdagi searga o'sadi, ularning har biri an'anaviy tibbiyotda keng qo'llaniladi. Qizil seargadan damlamalar tayyorlanadi va taloq kasalliklarida qo'llaniladi. O'tloq seargasi bronxit, yo'tal, kamqonlik, bezgak, astma uchun

ishlatiladi. Oq sebgadan tonik, og'riq qoldiruvchi va kuch beruvchi dorivor sifatida ishlatiladi.

XULOSA

Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti an'anaviy tibbiyotning asosiy tarkibiy qismlarini quyidagicha aniqlaydi: o'simlik dori darmonlari va boshqa tabiiy vositalar bilan davolash; akupunktur va manual terapiya. Sog'liqni saqlash tizimidagi an'anaviy tibbiyot allaqachon dunyoning bir qator mamlakatlarida, ayniqsa Osiyo mamlakatlarida muhim rol o'ynaydi. Xalq tabobatimizda Abu Ali ibn Sino davriga borib taqaladigan chuqur dunyoviy ildizlar mavjud. Bugungi kunda Respublikamizda xalq tabobati tizimi qonuniylashtirilgan.

Bizning yurtimiz dorivor o'simliklarga boy. Mahalliy floraga mansub 4.3 mingdan ortiq o'simliklarning 750 turi dorivor hisoblanib, ulardan 112 turi ilmiy tibbiyotda foydalanish uchun ro'yxatga olingan, shundan 70 turi farmatsevtika sanoatida faol qo'llanib kelinmoqda. 2019 yilda 48 mln AQSh dollari qiymatidagi qayta ishlangan dorivor o'simliklardan olingan mahsulotlar eksport qilingan. Shu munosabat bilan O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 10 aprelda qabul qilingan "Yovvoyi holda o'suvchi dorivor o'simliklarni muhofaza qilish, madaniy holda yetishtirish, qayta ishlash va mavjud resurslardan oqilona foydalanish chora tadbirlari to'g'risida"gi qarori juda dolzarbdir.

Ushbu Qarorda dorivor o'simliklarni yetishtirish va qayta ishlashni yanada rivojlantirish, sohaning eksport salohiyatini oshirish, shuningdek, ushbu sohada ta'lim, fan va ishlab chiqarish jarayonlarini birlashtirish zarurati belgilab qo'yilgan. 2020 yil 1 maydan boshlab dorivor o'simliklarni yetishtirish, saqlash, birlamchi yoki chuqur qayta ishlash uchun klasterlar yaratish, shuningdek, dorivor o'simliklarni yetishtirish bo'yicha hududlarni ixtisoslashtirish ishlari belgilab berilgan.

Davlatimiz rahbari Sh.M.Mirziyoyev tomonidan taklif etilgan klaster tizimi o'zining hozirgi globallashuv davrida va bozor iqtisodiyoti talablari asosida, har bir imkoniyatdan to'liq va samarali foydalanib jahon bozoriga raqobatbardosh mahsulotlarni yetkazib berish agrar sektorda, jumladan paxtani yetishtirishdan to uni kompleks qayta ishlab, tayyor mahsulot sifatida yengil sanoat mahsulotlari, oziq ovqat sanoati mahsulotlari (paxta yog'i va undan tayyorlanadigan mahsulotlar) hamda chorvachilik uchun ozuqa (har xil yemlar, premiksalar) ishlab chiqarish imkoniyatlarini keskin oshirib, agrar sohada yangi tizim klaster tizimi yaratilganini e'tirof etish kerak. Qarorda qo'yilgan vazifalar tashkil etilayotgan klasterlar oldiga dorivor o'simliklarni yetishtirish, saqlash, dastlabki va chuqur qayta ishlash hisobiga turli xil xalq tabobatida, sog'liqni saqlash tizimida ishlatiladigan dori preparatlarini yaratish, ishlab chiqarish va importdan kirib kelayotgan shu yo'nalishdagi preparatlarni o'rnini ma'lum hajmda egallash va eksport qilish imkoniyatini yaratadi. Qarorda shu yilning 1 iyunidan tayyor mahsulotni sotish bo'yicha klasterlar oldiga qo'yilgan vazifalar

“Dorivor o‘simliklar” deb nomlangan yangi sanoat yo‘nalishini yaratadi. 2020 yil 1 iyundan boshlab tibbiy muassasalarda, jumladan, oilaviy poliklinikalar va qishloqlar (ovullar) tibbiy markazlarida fito-barlar, barcha vazirlik va idoralarda, “Islom Karimov” nomidagi xalqaro va mahalliy aeroportlarda, barcha turdagi avtovokzallarda, temir yo‘l stansiyalarida, bozorlarda, sanatoriya muassasalari va barcha gavjum joylarda fitobarlar yaratiladi. Bugungi kunda fitobarlarni yaratish foydali innovatsion g‘oyaga aylanib, aholining barcha qatlamlariga xalq tabobatining an‘anaviy mahsulotlaridan samarali foydalanish imkonini beradi (choy, kokteyl, damlama va boshqalar), shuningdek boshlang‘ich kapitalning nisbatan kam sarmoyasi bilan yaxshi biznes manbai bo‘lib xizmat qiladi. Qarorning so‘zsiz ijrosi hozirgi davrda dorivor o‘simliklarni yetishtirishdan to undan olingan mahsulotlarni bozorga yetkazib berish va ulardan xalqimiz salomatligini saqlashda xalq tabobati mahsulotlari hamda tabiiy dorivor preparatlardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytiradi. Bu yo‘nalishda yangi ish o‘rinlari yaratiladi. Farmonda Fanlar Akademiyasining institutlariga dorivor o‘simliklarni yetishtirishning ilmiy asoslarini, o‘simlik materiallarini chuqur qayta ishlash texnologiyalarini ishlab chiqish, shuningdek tabiatni muhofaza qilish qo‘mitasi bilan birgalikda bioxilmaxillikni o‘rganish va yo‘qolib borayotgan yovvoyi dorivor o‘simliklarni himoya qilishni kuchaytirish, shuningdek tabiiy plantatsiyalarni qurish orqali ularni tiklash bo‘yicha vazifalar yuklatilgan. O‘simlikshunoslik ilmiy-tadqiqot institutiga dorivor o‘simliklarni yetishtirish, seleksiya va urug‘chilik sohasida tadqiqotlar o‘tkazish va agrokimyoviy kartogrammalarni ishlab chiqish vazifasi yuklatilgan. Dorivor o‘simliklarni yetishtirish, himoya qilish va ulardan oqilona foydalanish ko‘p mutaxassislarni, jumladan botaniklar, farmakologlar, kimyogarlar, biokimyogarlar, texnologlar, manbashunoslar va boshqa mutaxassislarni hamkorlikda ishlashni talab qiladi. Mutaxassislarni so‘zlariga ko‘ra, o‘simlik dunyosini himoya qilish uchun uni har tomonlama – strukturaviy, funksional, taksonomik va evolyutsion bilish kerak

Dorivor o‘simliklarning genofondini saqlab qolish va ko‘paytirish usullaridan biri bu ularni madaniylashtirishdir. Introduksiya jarayoni (madaniylashtirish) juda murakkab, uzoq va ko‘plab omillarga bog‘liq, ya‘ni: o‘simliklarning kelib chiqishi, ularning ekologik tabiati, tabiiy o‘sish joylarining iqlim va jug‘rofiy sharoiti va kirib borish maydoni va boshqalar. Tabiatda yovvoyi holda o‘sadigan shifobaxsh o‘simliklarni madaniylashtirish qimmatbaho yuqori mahsuldor turlari va navlarini olish maqsadida ko‘paytirishning keng qamrovini o‘z ichiga oladi.

O‘simliklarning tabiiy genofondini saqlab qolishning dolzarb vazifasi – bu ma‘lum bir turning qaytarib bo‘lmaydigan darajada yo‘qolib ketishining oldini olish uchun gen banklarini yaratish, ya‘ni ma‘lum sharoitlarda yovvoyi o‘simliklarning urug‘lik zaxiralarini saqlashdan iboratdir. Bu ham qarorda ko‘rsatib o‘tilgan. Gen

banklarini yaratish urugʻlarni saqlashning barcha masalalarini puxta oʻrganishni nazarda tutadi.

Shifobaxsh oʻsimliklarning tabiiy zaxiralarini himoya qilish va ulardan oqilona foydalanishning oʻsimliklarni tabiiy oʻsish joyidan qayta ishlash joyiga, ya'ni fitopreparatlarni tayyorlash joyiga oʻtkazish bosqichidir. Avvalo, oʻsimliklarni toʻgʻri yigʻish va quritishga taaluqlidir. Xom – ashyoni yigʻishda nafaqat turlarning tarqalishi, zaxiralari va mahsuldorligi, balki oʻrim-yigʻimdan keyin oʻsimliklarning tabiiy holatini tiklash qobiliyatini ham bilish kerak. Ushbu xususiyatlar toʻgʻrisida ma'lumotlarning yetishmasligi va eng muhimi, yigʻim-terim ishlarining yomon tashkil etilishi, koʻpincha bir necha yillik ishdan soʻng, avvalgi dorivor oʻsimliklar oʻsadigan xududlar sezilarli yoki toʻliq qurib ketishiga olib keladi. Bu muammolarni tizimli hal qilish qarorda oʻz aksini topgan.

Fundamental fanning yutuqlariga asoslanib shifobaxsh oʻsimliklarni oqilona kompleks chuqur qayta ishlash texnologiyasi iqtisodiy samaradorlikni oshirish tizimlaridan biridir. Baʼzida bir dorivor preparatni oʻsimlikdan ajratib olinib, qolganlari behudaga ketadi. Olimlar iqtisodiy jihatdan tejamkor texnologiyalarga tayanib, dorivor xom-ashyoni chuqur va keng qamrovli qayta ishlash usullarini ishlab chiqishga intilmoqdalar. Masalan, qizilmiya ildizlari va ildizmevalari kompleks qayta ishlash texnologiyasi natijasida quruq ekstrakt, flavonoid (likviriton, flakarbin) va triterpen preparatlarini (glitsiram, glitsirrinat) olish mumkin.

Ilm-fanni innovatsion yuqori sifatli mahsulotlarni izlash va yaratishda yordam berayotganini misol keltirsak, dorivor oʻsimliklardan dunyodagi yetakchi ishlab chiqaruvchilardan biri boʻlgan “Bionorika” nemis kompaniyasining fitoniringidir. Ushbu kompaniya fitonirlashning oʻziga xos gʻoyasidan foydalanadi, u anʼanaviy davolash usullari sohasidagi bilimlarni dorivor oʻsimliklar va tabiiy fanlardagi innovatsion ilmiy tadqiqotlar natijalarini birlashtiradi.

Oʻsimlik preparatining sifati va samaradorligi koʻp jihatdan uning tarkibiy qismlariga bogʻliq boʻlganligi sababli qayta ishlovchi kompaniyalar oʻsimlik materiallariga eng yuqori talabni qoʻyadi. Oʻsimlik materiallarining doimiy sifati boshqariladigan va standartizatsiyalashtirilgan oʻsib boradigan sharoit bilan taʼminlanadi. Atrof muhit sharoiti, organik moddalarning yuqori konsentratsiyasi va qisqa transport yoʻllari katta ahamiyatga ega. Ishlab chiqarish jarayonining barcha bosqichlari analitik hisob-kitoblar bilan tekshiriladi va murakkab tizimni anglatadi. Ilmiy ishlarda asosiy eʼtibor nafas olish kasalliklari, ginekologiya, urologiya va ogʻriqlarga qaratilgan. Chet el kompaniyalarining dorivor oʻsimliklaridan olingan mahsulotlari Respublikamizga import qilinadi, qabul qilingan qaror bu preparatlarni oʻzimizda oʻsadigan dorivor oʻsimliklardan olish imkoniyatini yaratadi. Misol tariqasida Bolgariyaning “Tribestan” (temirtikan oʻsimligi), Germaniyaning “Gelarium giperikum” (dalachoy oʻsimligi), Chexiyaning “Persen” (arslon quyruq

o'simligi asosida), Rossiyaning "Ekstrakt valeriany" (asorun ildizi va ildizpoyalari) katta miqdorda dori shaklida kirib keladi. Bu shifobaxsh o'simliklar o'zimizda ham o'sadi. Bularning ichidan faol moddalarni olish import hajmini kamaytirish imkonini beradi. Bunday misollarni ko'plab keltirish mumkin.

Muhtaram Prezidentimiz tomonidan 10 aprelda qabul qilingan "Yovvoyi holda o'suvchi dorivor o'simliklarni muhofaza qilish, madaniy holda yetishtirish, qayta ishlash va mavjud resurslardan oqilona foydalanish chora tadbirlari to'g'risida"gi qaror shu muammolarni tizimli ravishda yechish imkoniyatini beradi.

Shu bilan birga ushbu qaror ijrosi kelgusida ta'lim, ilm-fan va ishlab chikarishni integratsiyasida katta yul ochib berishini ko'rsatmoqda, chunki tibbiyot sohasida malakali mutaxassislarni yetkazish borasida prezidentimizni kuni kecha respublikamizdagi tibbiyot kollejarini Ibn Sino nomidagi tibbiyot texnikumlarga aylantirish borasida hamda xalq tabobatini yanada rivojlantirish to'g'risidagi qarorlari chiqdi.

Bularning barchasi zamonaviy tibbiyotda va xalq tabobati sohasida malakali kadrlarni tarbiyalashda hamda mahalliy o'simliklarni chuqur qayta ishlab, xalqimiz sog'ligi uchun zarur dori vositalarni olishning ilmiy asosini yaratishda va olingan ilmiy tajribalarni farmatsevtik erkin iqtisodiy zonalarga transfer qilishda o'z aksini topadi, albatta.

Qabul qilingan qaror mamlakatimizning qimmatli dorivor o'simliklarini himoya qilish va ulardan foydalanish bilan bog'liq ilm-fan, biznes, xalq tabobati udumlari, farmatsevtika ishlab chiqarish imkoniyatlarini tartibga keltiradi.

ADABIYOTLAR

1. Агрохимия (Под ред. Б. А. Ягодина). М осква, 1982.
2. Атлас ареалов и ресурсов лекарственных растений СССР. М осква, 1976.
3. Ataboyeva H. N. vaboshqalar. O'simlikshunoslik. Toshkent, 1995.
4. Вопросы агротехники возделывания лекарственных культур. Часть 1, Москва, 1987.
5. Мурдахаев Ю. М. Лекарственные культуры в Узбекистане, Ташкент, 2001.
6. Murдахayev Yu. M. O'zbekistonda vatan topgan dorivor o'simliklar. Toshkent, 1990.
7. Musayev B. S. « O'g'it qo'llash tizimi », Toshkent, 1998.
8. Musayev B. S. Agrokimyo. Toshkent, 2001
9. Справочник по лекарственным культурам. Воронеж, 1963.
10. ТТурова А. Д. Сапожникова Э. Н. Лекарственные растения СССР и их применение. М осква, 1982.
11. Xolmatov X. X. va boshqalar Ruscha-lotinch-a-o'zbekcha dorivor o'simliklar lug'ati, Toshkent, 1992.
12. Xolmatov H. X., Ahmedov O. Farmakognoziya. - 1,2 qism. - Toshkent.: Fan, 2007.
13. Xolmatov X. X., Habibov. O'zbekiston dorivor o'simliklari. Toshkent, 1971.
14. Ermatov A. Sug'oriladigan dehqonchilik. Toshkent, 1983.